

עם „ימי צקלג“

מאת נילא אהל

לא אוכל לשכוח חווייה גדולה, שיים עד זועה, הגוססים לפעמים — עמוקה, דמומה, שזכיתי בה באותם 50—60 עמודים שבין עמוד 350 ל-410 בערך, שבספר הראשון. שבת לפני הצהריים היתה, ואני גותרתי לבדי בבית. שקט. יכולתי להמשיך ולקרוא עוד שעה ושתיים. עד שישר בו כולם — ולא יכולתי. לא יכולתי הכל עוד. כדרך שאדם האוהב שיר רה קורא שיר אחד, שניים, שלושה — טובים — ונעצר. אי אפשר עוד. אין מקום להכיל יותר. מוכרחים להפסיק. כך הפסקתי אני. שעה שתיים סבבתי בחוסר-מעשה. הלוך ושוב. לא יכולתי להשתחרר. הכל פעם בתוכי. אמרתי: אם רק בגלל 50—60 עמודים אלה — הרי קראתי ספר גדול.

אבל הם אינם היהודים. בהחלט לא אפשר, שלא התרגשתי עוד בשום מקום בספר כשם שכאן — אך יש הרבה-הרבה מאוד עמודים טובים.

לא אומר שלא ראיתי בספר חס רונות; שלא ראיתי פה ושם קצו דברים יתרים; פה ושם מורדות ש אינם מחוייבי-האמנות דווקא; פ ושם דבק שאינו ממשי למדי, שאין משכנע למדי (למשל, העמסת כוב התרחורים בעלי-הרמה הגבוהה יוח של קובי — שנפל — על הנע עודד, בסוף הכרך השני) — אבל אבל הספר בכללו, כולו, על כל 43 עמודיו (שלגמרי לא היו לי כקיל מסרים, למרות קריאתי האיטית. י עיתים קרובות גמעתי ממש) מחפ משכיח-כמעט, את החסרונות, את מורדות, את הלא-משכנע.

כי הספר בכללו, כולו, הוא סג הומניסטי גדול, שנושבת בו האהב לאדם, במפולש, שתי וערב ובעו מה שאין כמותה. אפילו כשהיא מ חשת בקול דממה דקה — ואולי דו קא אז; אפילו מתוך-תוכו של יוח העליבות, היאוש, המיאוס, השנא האימה — האימה הנוראה; הפחד. מתוך היות האדם קטן כ כך, חסרי-אונים כל-יך כנגד גור, בתוך המציאות הכפויה עליו, בכבו כורח-החיים והמות, מי שלא נס את ההומניזם היסודי הזה, התאי ה הגרעיני, הסמלא את הספר כולו קצה לקצה — לא קרא את הס לאשורו. לא נשם את רוחו.

איני יכול שלא להודות לעצ, שזה שנים לא חשתי בהתעוררות זאת לקראת כל פרט וכל תג החיים; זה שנים לא הרגשתי אהבה-אחות-ציפורניים כזאת ל תא קטן, קטן ביותר, של היי-אח זה שנים לא נשמתי כך; אוני לא צילצלו זה כמה בצלצלים כא לשמע נשמת-אפי, הכמעט לא-נ מעת. נשמת-אפי? נשמת-אפם של החיים בספר הזה. של כל האדם, שנים לא נרדפתי כך על צוואר ל אות את היופי שבחיים, אפילו הל גים, המצומצמים, צריח-אפקים, ה

★

★

★

לתם חיים? סלו כמעט כל עמוד ועמוד, ביחוד בכרך הראשון. אבל גם בשני, — כלום אינכם מריחים, טועמים, נושמים, על כל צעד ושעל, את הערגה הבלתי-פוסקת, לאמונה; את הפה הפעור לרווחה כל העת, את העינים הזקורות, את הזרועות המושר טות, את הלב הפועם מהיפוישים אחרי אמנות-אומן?

אמת: ניתוק, ריק, הידלון, אבדן בתוך ממדים היסטוריים (וכל זה מ תואר בכוח, בכאב, לפעמים באכז ריות שאין מפניה מפלט, בדידות הנפש, אדישות, ציניות, הכל — אך האם רק זאת? כלום באמת אפשר לקרוא על כל אלה בלי לחוש בכל החושים-כולם את פעימת הער גה לאמנות-אמת, לאידיאל גדול, ט הור, הנישא בכנפיו, לחיים החובים בתוכם יושר (כן!) וצדק (גם-כן! בתחלט!) ותקווה, ועתיד, עתיד טוב, ולא רק מבחינה אישית-אנואיסטית. האם אפשר לקרוא ולא לחוש בערגה זו, כמעט בכל עמוד ועמוד?

האם אינני בכל לבי עם יוהר ב התפותיו נגד המלחמות? בשנאתו העמוקה, היסודית, למלחמות? וכי אין זו כי אם טענה מתוסרת כל יסוד, אפילו חוטאת מבחינה א גושית, לומר על הספר כי „אולי לא טוב יהיה אם יקראוהו בני הנעורים, כיון שמלתמת השיחורו שלגו שונה היתה מכל המלחמות? כלום אין אותו אדם שכתב כך מרגיש כיצד מפרכס יוהר בנושא זה? כלום אינו קורא מה שבתוך הסוגריים, בעצם-עצמם של ההרהר רים האנטי-מלחמתיים ביותר? כלום סחו עיניו מראות, כי כל הספר כולו מספר על עמידה נואשת, חסרת כל תקדים אולי, חסרת כל היגיון בודד אי, על גבעה אחת מסכנה, חשופה, נתונים להרג ולהשמד, תולעת כנגד נמר דורסני — ובכל זאת עומדים, ובכל זאת איש לא ער, איש לא הוציא עצמו מן הבול הצר של דלת-על-דלת אמות, מן היותר סמוות (נזכור אפילו את שמואליק הטבח! נזכור אפילו את זה שהשתגע מאימה, וכשברה — רץ אל מול הכדורים!). גם לא שאול המרטן בלי-סוף (בת (סוף בעמוד 6)

עם קריאת ימי צקלג

שים לב, אם אך קורא אתה את הספר בלב, להודות הגמורה שאתה מזדהה בו עם כל אחד ואחד, כמה שומע אתה, כמה מבין אתה — כמה פושט אתה צורה ולובש צורה עם כל דמות ודמות, ואת, למרות ה- א חידות, המכוננת והבלתי-מבדית, נת, שבין הדמויות, למרות ה- שויון שביניהם, חוסר העיצוב שלחן — הן מפאת הסיטואציה המיוחדת הכופה עצמה על המסופר והן מפאת רצונו המיוחד של המחבר לכפות, שויון זה.

שים לב להודות הגדולה שלך הן עם ה- חיוביים והן עם ה- שליליים (כלום ישנם כאלה במהרתם?)! שים לב לדמויות כשל קובי ויאקוש — כמה מן המשותף יש בהן וכמה מן הניגוד. ושים לב לסופן, למותן. האם אין דווקא למותם של שני אלה משמעות מיוחדת? חזור והיזכר ב- שני אלה עד למרשים, והרהר.

שים לב לווריאציות למאותיהן, ל- ניואנסים לאפיהם, של תיאורי-הנוף והמתרחש בנוף, של איתני-היקום וקטני-היקום בשעת-דממה ובשעת-סערה, בשעת-חיים ובשעת-מות!

שים לב לדרך תיאור המחשבות, ההרהורים, לריצת-המשפטים, המלים, עם הפנים, שים לב לנקודות אחרי המלים, לנקודות באמצעם של משפטים, באמצען של מלים, שים לב ל-חללים, ל-תהומות הנפרעים פאתום, לפתע-פתאום, והם מותידים לך למלא אותם, ואינך צריך אפילו להרים ראש ולהרהר כדי למלאם, אלא אתה מרגיש בהם בתוכך, כמו ממשיך אתה, לכתוב בתוכך מה ש- "החסיר" הוא, לכתוב ישר בלב.

מודה: לא מצאתי עוד בעברית כושר כזה, ידיעה כזאת, לפתוח "חללים" יקרים כאלה, חיוניים כא- לה, לקורא; לתת לו כן לחיות, רוד- חים" כאלה שבין נקודה למלה חד- שת, לפעמים אתה קורא ואינך מוכרח אפילו להבין, אתה לכוד באווירה, בקצב, במוסיקה, ב- מין-משו — וזה די לך בהחלט, גם אם לא הבנת את הצירופים וה- חידושים, כן, אינני פוחד לומר: כמו בשיר טוב, כמו בשיר טוב מאוד, האם אתה מבין את השיר מיד בקריאתך הראשונה? לא, אתה נושם את הטוב שבו, הוא מתנ- שם בך, אינני חושש לומר!

לא בכל מקום, לא בכל עמוד, לא תמיד לגמרי, אבל... כבר אמרתי שום ביקורת על "ימי צקלג" לא תבוא במקום "ימי צקלג", ומי שמב- קש לדעת מהם, "ימי צקלג" — יקרא, קודם את הספר, ואחר-כך את הבי- קורת, ולי מכלי-מקום ברור, כי יש ללחץ, את ידו של יזהר לחיצה חמה וטובה שמלב, כי ספר גדול כתב.

מ. אהן

(סוף מעמוד 5)

חילת הספר): גם לאחר שברחו כר- לם בראשונה — הם חוזרים אל צקלג זו, כך או אחרת, ומרותקים אליה לחיים ולמות.

כלום אפשר להגיד כי יש כאן הספה נגד תפקיד ואחריות? כל-עצמו של הספר אומר אחרת, ההיסף, ואר- לם, דווקא זו גדולתו האנושית, ה- מוסרית, המקורית: שהוא שוטם את המלחמה, שהוא נלחם כנגדה, שהוא רוצה בכליונה אחת ולתמיד, ולעול- מי-עולמים.

ואני עם יזהר כזה בכל לבי, בכל נימי-נפשי.

וכשרואים כך, רואים גם היטב מאוד את כל האנושי, המוכרח, ה- מובן, שבפתח ושבאימה, ושבאוזל- הים, ושבקפוי עליך, לא רק רואים, אלא מזדהים הזדהות גמורה, ולא זו בלבד, אלא אך אז רואים את ה- בורה האמיתית, אכן, רק אז יור- דים לעומקה של גבורה זו, נוא- שים, חשופים על הסלע, רטושי אל- פי-פגזים, מרוקני-ידיים, קפוצי-שי- ניים, תרודי-לבבות, רק אז רואים את הגבורה המקופלת מכל הקליפות.

מנוחך הרי להתוכח — כאשר גבורה נוראה זו ברורה לליכך, נוש- מה ונושפת לליכך אל מול פניך, אינך אלא נאלץ להסתיר פניך, להר- יד דמעה בלאט (שראוייה אפילו לגבר!) ולגלות ברעדה מן הלב לפה, כי אתה-אתה זכית (משום-מה) להי- וותר בחיים בזכות אותה מסירות- הנפש של פינלה, ויאקוש, וקובי, ויובל.

אכן, יש אנשים שאינם יודעים מה פירוש הדבר, משום שמעולם לא זחלו על גחון תחת מסר-כדורים ומעולם לא נצמדו לעפר תחת פגזים מתפוצ- צים ומעולם לא ירט עליהם מטוס קרב משריק במכונות-יריה ומעולם לא היו צריכים לחבוש פצועים בש- דה-הקטל הפתוח, ולסחבם ממנו.

ראה, עד היכן נצמדו הריסר בחר- רים, מנותק-יכל ממד היסטורי, לאר- תה גבעה! ראה עד היכן נדבקו דוד- קא בשם "צקלג"! ראה עד היכן, ויהא בלא-מודע, הם מוסרים את נפשם עליה, לא פחות (ואולי יותר) מדוד ואנשי-צבאו! כלום אין כאן איזה ניסיון תהומי, זועק מנבכים, חייתי ודמי — אך אם בלא ההכרה המודעת העיונית של הקשר ההיס- טורי — להיות כדוד בצקלג, להשיב את צקלג לדוד, ויהי-מה? כלום אין כאן כמו חיפוש-בציפורניים אחרי התקשרות אחרת, חדשה, בראשיתית, רצינית הרבה יותר ממה שנראה מ- לכתחילה — לאחר שברור כשמש כי אין לנוער זה ולדור זה אפשרות היבור אל אבותיו ואל קדמותו בדר- כים ובשבילים שאבד עליהם, לגביו לפחות, הכלח?

כלום לא בא הספר אלא כדי לתאר עמידה על נקודה איסטריטגית אחת — וזהו?